

Kommunledningskontoret, Hållbar utvecklingsenheten
Josefin Gardeblad
Kommunjurist

MISSIV

Sala kommuns remissvar gällande Betänkande av utredning om stärkt insyn i politiska processer (SOU 2025:52)

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

År 2023 tillsatte regeringen en insynskommitté för att granska reglerna om insyn i finansiering av politiska partier och valkandidater samt överväga krav på insyn i kontakterna mellan politiska beslutsfattare och lobbyister.

Insynskommittén föreslår bland annat förbud mot anonyma bidrag utan beloppsgräns, krav på att partier ska känna till ursprungliga givare och utökad redovisning av partiets ekonomiska förhållanden. Dessutom föreslås förbud mot utländska bidrag med vissa undantag.

Insynen i kontakter med lobbyister ska ökas enligt insynskommitténs lagförslag. Mottagare av påverkan kommer i ett första steg implementeras nationellt och omfatta statsråd, riksdagsledamöter samt tjänstepersoner i regering och riksdag. Kommuner och regioner kan komma att omfattas i ett senare skede. Påverkansaktörer som bedriver påverkanskommunikation måste registrera sig och rapportera till Kammarkollegiet. Insynskommittén har i betänkandet framhållit att kommuner och regioner inte omfattas av lagförslaget i ett första steg. Trots detta pekas kommunala bolag ut som aktörer inom påverkanskommunikation, eftersom juridiska personer omfattas av den nya lagen som påverkansaktörer. Det innebär ett nytt ansvar för kommuner och bedöms av insynskommittén som en proportionerlig inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Sala kommun ser ökad öppenhet i politiska processer som ett viktigt verktyg för att motverka korruption. Kommunen betonar behovet av tydlig vägledning, resurser och långsiktigt stöd för att kunna uppfylla de krav som föreslås för kommunala bolag vid påverkanskommunikation. Det är avgörande att kommunernas förutsättningar beaktas, annars finns en risk att lagförslaget blir svårt att tolka och tillämpa i praktiken.

Ekonomiska konsekvenser

Lagförslaget innebär att kommunen behöver avsätta resurser för utbildning, nya rutiner och ökad administration för att uppfylla de krav som lagförslaget ställer. Detta kan leda till ökade kostnader, men på lång sikt kan ökad transparens minska risken för oegentligheter.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar att till Justitiedepartementet avge remissvar till betänkandet Stärkt insyn i politiska processer (SOU 2025:52)

Bilagor:

- 1 Missiv samt Sala kommuns remissvar till betänkandet Stärkt insyn i politiska processer (SOU 2025:52).
- 2 Remissbrev från Justitiedepartementet

TJÄNSTESKRIVELSE

Sala kommuns remissvar gällande Betänkande av utredning om stärkt insyn i politiska processer (SOU 2025:52)**BAKGRUND**

År 2023 tillsatte regeringen en insynskommitté med representanter från samtliga riksdagspartier. Kommitténs uppdrag var att granska befintliga regler för insyn i finansiering av politiska partier och valkandidater samt att bedöma om lagstiftningen behöver förtydligas eller kompletteras. Dessutom skulle kommittén ta ställning till om en reglering med krav på transparens och insyn i vissa kontakter med politiska beslutsfattare.

I betänkandet Stärkt insyn i politiska processer (SOU 2025:52) betonas att påverkan på politiska beslut är en legitim del av demokratin samtidigt som insynen i partiets finansiering och lobbyverksamhet behöver förbättras. Förslagen omfattar bland annat ett förbud mot anonyma bidrag utan beloppsgräns, att bidrag via mellanhand endast får tas emot om partiet känner till den ursprungliga givaren samt en skyldighet för partiet att utreda misstankar om kringgående av lagen och att avstå från bidrag vid osäkerhet. Ett förbud mot utländska bidrag föreslås också, med vissa undantag. Vidare ska partier utöver att redovisa sina intäkter även redovisa sina kostnader, tillgångar och skulder.

Kommittén föreslår även ökad insyn i politiska beslutsfattares kontakter med lobbyister. Mottagare av påverkan kommer inledas enligt lagförslaget initialt på nationell nivå med möjlighet till senare utvidgning till kommunal och regional nivå. Vidare i lagförslaget identifierar man påverkansaktörer som aktörer som vill påverka politiska beslut. Påverkansaktörer är juridiska personer som är skyldiga att lämna uppgifter tre gånger per år till Kammarkollegiet. Uppgifterna ska avse vilka beslutsfattare eller enheter de haft kontakt med, omfattningen och ämnet för kontakterna.

Slutligen har insynskommittén utrett och bedömt behovet av insyn och samtycke för medlemmar i arbetsmarknadsorganisationer vid bidrag till partier.

Insynskommittén anser att inga nya regler krävs för medlemmars samtycke vid bidrag från arbetsmarknadsorganisationer till partier då detta inte skulle ge faktisk påverkan och kan strida mot föreningsfriheten.

SALA KOMMUNS YTTRANDE TILL BETÄNKANDE STÄRKT INSYN I POLITISKA PROCESSER (SOU 2025:52)

- Sala kommun ser ökad transparens och öppenhet i politiska processer som ett viktigt steg för att motverka korruption.
- Det finns ett stort behov av tydlig vägledning, resurser och långsiktigt stöd utifrån lagförslagets krav som föreslås för kommunala bolag vid påverkanskommunikation.

- Det är avgörande att kommunernas förutsättningar beaktas, då det finns risk att lagförslaget blir svårt att tolka och tillämpa utan praktiskt stöd och vägledning.

Sala kommun ser positivt på förslaget att stärka öppenhet och transparens i politiska processer eftersom dessa är grundläggande för ett demokratiskt samhälle och viktiga verktyg för att förebygga och motverka korruption. I detta yttrande lämnar Sala kommun synpunkter med fokus på de delar av SOU 2025:52 som berör kommunal verksamhet och de särskilda förutsättningar och behov som finns på lokal nivå.

I betänkandet föreslås en ny lag om insyn i kommunikation som syftar till att påverka politiska beslut. Mottagare av påverkan kommer inledas enligt lagförslaget initialt på nationell nivå med möjlighet till senare utvidgning till kommunal och regional nivå. Påverkansaktörer definieras som juridiska personer som vill påverka politiska beslut. Dessa ska lämna uppgifter till Kammarkollegiet tre gånger per år. Uppgifterna ska visa vilka beslutsfattare eller enheter de haft kontakt med samt omfattningen och ämnet för kontakterna. Trots att lagen i ett första skede ska gälla på nationell nivå pekas kommunala bolag ut som påverkansaktörer eftersom juridiska personer omfattas. Det innebär ett nytt och stort ansvar för kommuner och regioner. Insynskommittén bedömer att detta är en rimlig inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Utredningen förklarar dock inte tydligt hur kommuner praktiskt ska hantera detta. Det kan skapa tolkningsutrymme och osäkerhet. Sala kommun vill därför betona att kommunerna måste få klar och konkret vägledning samt långsiktigt stöd för att kunna följa ett nytt lagstiftat område. Kommuner måste arbeta mot korruption eftersom den finns även på lokal nivå och måste tas på allvar. Brottsförebyggande rådet (Brå) konstaterade redan 2013 att korruption ofta sker i det tysta genom personliga relationer och informella nätverk. En annan rapport från Brå (2024:2) pekar på möjliggörare som ett stort problem. Det handlar om personer som missbrukar sin anställning eller sitt uppdrag i kommunal, statlig eller privat sektor för att gynna organiserad brottslighet. Denna typ av påverkan är svår att upptäcka och svår att bevisa. Det gör att kommuner är särskilt utsatta. Det är därför viktigt att kommuner får stöd för att bygga kapacitet och beredskap inför den nya lagstiftningen.

Avslutningsvis vill Sala kommun understryka att Sveriges försämrade placering i Transparency Internationals korruptionsindex är ett viktigt tecken på att arbetet mot korruption behöver förstärkas. Ett tydligare regelverk är ett steg i rätt riktning men det krävs också resurser, kompetensutveckling och långsiktigt stöd särskilt för kommunerna.

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☐	NEJ ☒
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☐	NEJ ☒
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☒
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☒
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☐	NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☐	NEJ ☒
Kan beslutet utesluta någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☐	NEJ ☒

Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.